

תוצאות הבחירות בעיראק:

משמועיות למאבק על עתיד המיליציות השיעיות הפרו-איראניות

ירון שניידר | 26 בנובמבר, 2025 | גיליון 2065

אחרי שלוש שנים שבמהלכן נשלטה עיראק בידי קואליציה של מפלגות ומיליציות שיעיות פרו-איראניות, שוב נטרפים הקלפים בבגדד. הבחירות לפרלמנט עשו את ראש הממשלה המכהן, מוחמד שיאע א-סודאני, לראש הסיעה הגדולה ביותר ומציבות אתגר חדש בפני קואליציית השלטון. בעוד שא-סודאני חותר לתקופת כהונה נוספת, חלק מאנשי הקואליציה מתנגדים לכך. ברקע התפתח עימות פנימי בצמרת השלטון, בין "הגרעין הקשה" של המיליציות השיעיות הפרו-איראניות לראש הממשלה, המעוניין להציב להן גבולות. מעבר לכך, עיראק נקלעה למאבק בינלאומי בין ארצות הברית לאיראן, על עצם קיומן של המיליציות השיעיות הפועלות בחסות המשטר האיראני. ארצות הברית חותרת לפרק את המיליציות מנשקן על מנת לצמצם את ההשפעה האיראנית בעיראק ולחזק את ריבונות המדינה, בעוד איראן חותרת לשמור על המיליציות כשלוחיה בעיראק, עם השפעה בחוגי השלטון, ואף לחמש אותן באמצעי לחימה מתקדמים לקראת אפשרות של חידוש העימות עם ישראל וארצות הברית, בעקבות ההפסדים שספג הציר באזור בשנתיים האחרונות.

הבחירות לפרלמנט של עיראק, שנערכו ב-11 בנובמבר, מעמידות במבחן את יכולתו של המחנה השיעי, השולט כיום במדינה בהובלת מפלגות ומיליציות פרו-איראניות, לשמור על אחדותו וכן לעמוד בפני לחצים מבית ומחוץ, בנוגע לעתיד המיליציות ויחסיהן עם מוסדות המדינה.

כ-8,000 מועמדים התמודדו על 329 מושבים בפרלמנט – מספר שיא ביחס למערכות הבחירות הקודמות, לאחר מיטוט משטרו של סדאם חוסיין וכינון חוקה דמוקרטית. שיעור ההצבעה הפורמלי עמד על 56% - לעומת 43% בלבד בבחירות הקודמות ב-2021. אך לצד זאת, בבחירות 2025 יושם תיקון לחוק הבחירות משנת 2023, המחלק את עיראק ל-18 מחוזות בחירה במקום ליותר מ-80 מחוזות. שינוי זה העניק יתרון למפלגות הגדולות – דוגמת אלה הנמצאות בקואליציית השלטון - על חשבון מפלגות קטנות. רבים מבין חברי הפרלמנט שלא הצליחו להיבחר מחדש הם עצמאים או נציגי תנועת המחאה נגד השלטון, שקמה בעל רקע הפגנות ב-2019. יתר על כן, אלו הכמהים לשינויים שיחזקו את יסודות הדמוקרטיה בעיראק ציינו מראש את אכזבתם מכך שהן לא צפויות להביא בשורה של ממש. שיטת הרכבתו של השלטון, המבוססת על חלוקת תפקידים פוליטיים לפי מפתח עדתי, בין המפלגות והגושים הפוליטיים שזכו במרב המושבים בפרלמנט, מקבעת מציאות של שחיתות פוליטית הכוללת

את הסיכוי לרפורמה דמוקרטית אמיתית, בהתאם לחזון האמריקאי שלפיו עוצבה המערכת הפוליטית החל מ-2003.

"מסגרת התיאום" השיעית, השולטת בעיראק מזה כשלוש שנים, התפצלה במסגרת קמפיין הבחירות: מלבד התמודדותו של א-סודאני בראש רשימה חדשה, עמיתיו לקואליציית השלטון השיעית העדיפו אף הם לרוץ ברשימות נפרדות ולא ברשימה משותפת. גם אם האפשרות להתמודדות משותפת נפסלה בשל שיקולים אלקטורליים של מנהיגי המפלגות, שרצו לחזק את כוחם היחסי וכעת לאחר הבחירות כולם התאחדו מחדש כדי להיות המחנה הגדול ביותר בפרלמנט, עתידה של "מסגרת התיאום" בהרכבה הנוכחי כלל אינו מובטח.

מתיחות פנימית עקב יריבות פוליטית ואידיאולוגית בין תנועות ומנהיגים שונים התקיימה ב"מסגרת התיאום" כבר מראשית דרכה, והיא אף החריפה לקראת הבחירות, במיוחד בין ראש הממשלה, מוחמד שיאע א-סודאני, השואף לחזק את כוחו הפוליטי כמנהיג, לבין יריבו, מנהיג מפלגת ה"דעוה" וראש הממשלה לשעבר, נורי אל-מאליקי. שניהם כבר הודיעו שיתמודדו שוב על תפקיד ראש הממשלה.

תוצאות הבחירות מעניקות לראש הממשלה אל-סודאני את מעמד ראש הסיעה הגדולה ביותר בפרלמנט, בפער ניכר, עם 46 מושבים. אחריו, הרשימה של יריבו, אל-מאליקי, עם 29 מושבים. גם מספר מנהיגי המיליציות השיעיות הפרו-איראניות קצרו הישגים ניכרים (למשל, הרשימה המזוהה עם מיליציות עצאבי אהל אל-חק בהנהגת קייס אל-ח'זעלי זכתה ב-28 מושבים). ביחס לבחירות הקודמות, "מסגרת התיאום" הפרו-איראנית חיזקה את כוחה בפרלמנט, אך כעת, מעבר להכרזה על היותה הסיעה הגדולה ביותר בפרלמנט, היא נדרשת שוב להרכיב קואליציה רחבה, כדי שיריביה לא יטרפו את תהליך הרכבת הממשלה.

על פי דיווחים בתקשורת העיראקית, המגיעים להרכבת הממשלה הבאה כבר החלו, עם הכרזת תוצאות הבחירות, וגורמים "במסגרת התיאום" [לא מעוניינים לתמוך בתקופת כהונה נוספת לאל-סודאני](#). הם מנסים להרכיב קואליציה בלעדיו. זאת, בעוד שא-סודאני החותר לכהונה נוספת, [לפי הדיווחים](#), שואף לצרף אליו שותפים קואליציוניים מתוך "מסגרת התיאום", שאינם נמנים על יריביו הפוליטיים. שותפות פוטנציאליות מחוץ למחנה השיעי הן "המפלגה הדמוקרטית הכורדית" בהנהגתו של מסאוד ברזאני, ותנועת "תקדם" הסונית בהנהגת יו"ר הפרלמנט לשעבר, מוחמד חלבואסי (לכל אחת מהן 27 מושבים).

מעבר להתגוששות הפוליטית בין מנהיגים שיעים, ברקע למתיחות בצמרת השלטון עומדת התנגשות אינטרסים: המתח העיקרי הוא בין ראש הממשלה א-סודאני וראשי הצבא ומנגנוני הביטחון הכפופים לו, לבין "הגרעין הקשה" של מנהיגים שיעים וחברי הפרלמנט המזוהים עם המיליציות הפרו-איראניות וארגון הגג שלהן, ה-PMF ("כוחות הגיוס העממי"). כראש ממשלה בתקופה של אי-יציבות אזוּרית - ובכלל זה מלחמת "חרבות ברזל" והסתעפויותיה מרצועת עזה ועד איראן - א-סודאני מבין את גודל הסיכון והפגיעה בעיראק ובריבונותה, הנובעים מפעילותן של המיליציות כשחקן פעיל על הציר השיעי, שגם מעורב באופן פעיל במתקפות על יריבי איראן. על כן דרש מהן שוב ושוב במהלך השנתיים האחרונות לחדול מפעילותן הצבאית (מתקפות טילים וכתב"מים על בסיסים אמריקאים ועל ישראל), שאינה מתבצעת בתיאום ובאישור הממשלה והצבא.

א-סודאני גם הכריז שוב ושוב בשנה האחרונה על אודות שאיפת עיראק להישאר ניטרלית בהקשר לעימותים אזוּריים ולשמור על קשריה עם ארצות הברית, לצד יחסי השכנות עם איראן. מנגד, המיליציות

השיעיות הבולטות (למשל "גדודי חיזבאללה") לא הסתירו את ביקורתן על ראש הממשלה וקראו עליו תיגר במתקפות קינטיות ובאיומים צבאיים שכוונו, בין היתר, נגד מטרות אמריקאיות וישראליות. בעשותן כך, הפרו ברגל גסה את החוק ואת סמכויות הממשלה והצבא. בחודשים האחרונים הוביל המתח הגואה לעימות אלים בין כוחות הביטחון הרשמיים לפעילי "גדודי חיזבאללה" בבגדאד, שבעקבותיו עצרו כוחות הביטחון הממשלתיים את החשודים במעורבות בתקרית. לפי דיווחים בעיראק, א-סודאני אף מונע בחודשים האחרונים קידום הצעות חוק שנועדו לחזק את מעמד ה-PMF, לאחר שהצעות חוק קודמות בנושא לא זכו לאישור הפרלמנט.

כל אלה הם ביטויים לתופעה שמטילה את צילה גם על מערכת הבחירות והמשחק הפוליטי בכלל: התחזקות של המיליציות שטיפחה איראן במשך שנים, תוך ניצול אחיזתן בשלטון לצורך הגדלת מעורבותן בנעשה במשרדי הממשלה והגדלת סל המשאבים העומדים לרשותן, בפרט על ידי הקמת חברה ממשלתית שנועדה לתת להן גב כלכלי ("אל-מוהנדס") - בדומה למודל המשטר האיראני למימון מיליציות על ידי פרויקטים ציבוריים ("ח'אתם אל-אנביאא").

מנגד, ככל שתהליך השתלטות המיליציות על המדינה מתקדם ניתן לזהות ריאקציה לו, לא רק מצד ראש הממשלה א-סודאני ושותפיו, אלא במישור הבינלאומי, מצד ארצות הברית. הממשל האמריקאי הקודם, בראשות הנשיא ביידן, וכן הממשל הנוכחי, בראשות הנשיא דונלד טראמפ, שינו את המדיניות האמריקאית ביחס לעיראק: מצד אחד, ובהתאם לדרישה העיראקית והבנות רשמיות בין שתי המדינות, ארצות הברית מצמצמת את הנוכחות של הכוחות האמריקאים בעיראק ופורסת אותם מחדש. מצד שני, ארצות הברית מטילה סנקציות חדשות ואף מאיימת לתקוף את המיליציות הפרו-איראניות - צעדים נועדו לדרבן את השלטון המרכזי וזרועות הביטחון שלו לפעול לריסון הפעילות של המיליציות הפרו-איראניות ואף לפרקן מנשקן. דרישה זו הלכה והתחדדה בהצהרות האמריקאיות הרשמיות בקשר לעיראק לאחר כניסת הנשיא טראמפ לתפקיד.

לאור זאת, המחנה הפרו-איראני בשלטון ובפרט מנהיגי המיליציות שנמצאות "על הכוונת" של הממשל האמריקאי - המתנגד להשתתפות של נציגי המיליציות המוגדרות כארגוני טרור בממשלה - חותרים לא רק לשמור על "מסגרת התיאום", אלא אף להגדיל את כוחם הפוליטי בעקבות מערכת הבחירות ובאמצעות הממשלה הבאה, בין היתר על ידי מיתוג מחדש של המועמדים המשותפים לרשימותיהם באופן שיבליט את העשייה הפוליטית שלהם בעיראק ופחות את השיוך למיליציות והזיקה לאיראן.

אמנם, המתחרה הגדול של חברי "מסגרת התיאום" בציבור השיעי, מוקתדא סדר, לא התמודד הפעם. המנהיג הפופולרי שגבר עליהם בבחירות הקודמות ב-2021, אך לא הצליח להרכיב ממשלה ופרש עם סיעתו מהפרלמנט, הודיע כי הוא מחרים את הבחירות, ובעקבותיו גם תומכיו פתחו במחאה וקוראים לחרם. אולם, היעדר התחרות מצד א-סדר, כשלעצמו, לא מאפשרת ל"מסגרת התיאום" לנוח על זרי הדפנה, נוכח עלייתו המטאורית של א-סודאני, שקורא תיגר על מדיניות "מסגרת התיאום" בסוגיית המיליציות מבפנים.

יתרה מכך, בקרב פעילי אופוזיציה בעיראק הציפו אווירת הבחירות הססגונית ושלטי החוצות של המועמדים, המבטיחים להמשיך בתנופת הבנייה והפיתוח, את תחושות המיאוס והאכזבה מהשיטה שהולידה מערכת פוליטית מושחתת, שאינה משרתת את האזרח. הביקורת ממוקדת בכישלון מודל השלטון הדמוקרטי שניסתה ארצות הברית להטמיע בעיראק, בעקבות מיטוט משטר סדאם חוסיין ב-2003. הסופר אחמד סעדאוי - אחד הקולות הבולטים במחאה הגדולה נגד השלטון ב-2019, שדוכאה

ביד קשה על ידי המיליציות הפרו-איראניות - כתב כי במערכת הבחירות הנוכחית התברר שהכוחות הפוליטיים הפעילים והמשפיעים השתמשו בוועדת הבחירות העליונה ובמערכת המשפט ככלים לחיסול יריביהם ולמניעת השתתפותם בבחירות. [לדבריו](#), מצב זה דומה לפסילת המועמדים במשטר האיראני על ידי מועצה ששולטת באופן שרירותי ולא דמוקרטי בקביעת הזכאות להתמודדות בבחירות ומוודאת שהתוצאות תואמות את חזונו של המשטר. בהתייחס לתופעת האדישות או החרמת הבחירות [כתב](#) א-סעדאוי כי יש תחושה כללית שהדמוקרטיה מתה, או לפחות נמצאת בטיפול נמרץ, וכאשר רוב בעלי זכות הבחירה מחרימים את הבחירות קשה להתייחס אליהן כמייצגות את רצון העם.

בהנחה שלא יתחולל שינוי של ממש בכוחות הפוליטיים המרכיבים את השלטון לאחר הבחירות - אפשרות סבירה למדי בהתחשב במציאות הפוליטית הנוכחית - ייתכן שהבחירות אך יחריפו את תחושות המיאוס והריחוק מהשלטון בקרב חלקים מהציבור העיראקי ויעוררו מחדש מחאה אנטי-שלטונית. ואולם, ספק אם למחאה כזו יש סיכוי לחולל רפורמה, בהתחשב בהתחזקות של המיליציות ותגובתן האגרסיבית להפגנות קודמות.

ראש הממשלה המכהן, א-סודאני, הלויטש את עיניו לכהונה שנייה, יכול אמנם להתבשם [בסקרי דעת קהל](#) המשקפים אמון הולך וגובר בממשלה בציבור העיראקי, מאז ראשית כהונתו (2022) - תקופה שחלה בה מגמת שיפור ביציבות, בפיתוח ובהשקעות בתשתיות ציבוריות ביחס לשנים קודמות. אולם, גם אם הביצועים וקמפיין הבחירות שלו סייעו לא-סודאני ורשימתו לגרוף הישג מרשים על חשבון מתחריי בבחירות, אין כל ערבות לכך שא-סודאני יצליח להרכיב קואליציה ולהאריך את כהונתו כראש ממשלה, נוכח התנגדות להארכת כהונתו מתוך "מסגרת התיאום".

מאידך גיסא, גם אם ב"מסגרת התיאום" יצליחו לסכל את מינויו של א-סודאני לקדנציה נוספת, תעמוד לפניו דילמה לא פשוטה: התמודדות עם ארצות הברית בדרך להרכבת הממשלה הבאה בבגדאד. במסגרת קווי המדיניות שמיישם הממשל האמריקאי הנוכחי בעיראק, נראה שארצות הברית תשאף להתנות את המשך שיתוף הפעולה המדיני, הצבאי והכלכלי, וכן את הימנעותה של וושינגטון ממימוש איומי תקיפה בעיראק או החרפת הסנקציות נגד עיראק, בכך שגם ראש הממשלה הבא יכבד את דרישותיה המוצהרות - עצירת המעורבות האיראנית בשלטון ופירוק המיליציות ממשקן. על כן, לאחר התחזקות המחנה הפרו-איראני בבחירות, סביר שארצות הברית תתמוך בהקמת ממשלה רב-גונית הנשענת גם על כוחות פוליטיים ידידותיים לה, ומצפה להפחתת ההשפעה והמעורבות של המיליציות בהרכב הממשלה ובקווי היסוד שלה.

לא פחות משארצות הברית דואגת לעתיד השלטון והאינטרסים שלה בעיראק לאחר הבחירות - כך גם איראן. המכות שספג הציר בהובלת איראן - הכרעת חזבאללה בלבנון, קריסת משטר אסד בסוריה ו"מלחמת 12 הימים" בין איראן לישראל ולארצות הברית ביוני 2025. התפתחויות אלה מעלות כעת את חשיבותה הגיאופוליטית של עיראק, שכמעט לא נפגעה מהעימות האזורי. על כן, במסגרת ההיערכות לאפשרות של חידוש העימות עם ישראל וארצות הברית, איראן העבירה - [לפי דיווחים](#) [תקשורתיים](#) - טילים וכטב"מים מתקדמים למיליציות הנאמנות לה בעיראק. מעבר לנחיצות הצבאית, אלה הבחירות הראשונות המתקיימות לאחר המלחמה באחד ממוקדי ההשפעה והפעילות של איראן באזור, וגם זו כשלעצמה סיבה לחזק את שלווחיה במדינה, לסייע להם בהתארגנות ובקמפיין הבחירות כדי שלא יחלשו ככוח פוליטי, ולייעץ להם כיצד להגיב (ולעיתים: לרסן תגובה), על הלחצים והאיומים מארצות הברית.

ישראל אמנם אינה מעורבת ישירות בתהליכים הפוליטיים והצבאיים בעיראק, אך בהחלט עשויה להיות מושפעת מהם, כפי שהוכיחו מתקפות הטילים והכטב"מים ששיגרו המיליציות העיראקיות לעבר מטרות ישראליות במהלך מלחמת "חרבות ברזל". איום זה עדיין בתוקף, במיוחד נוכח הדיווחים על חימוש המיליציות בעיראק בנשק איראני מתקדם ועל היערכות בישראל לאפשרות של ניסיונות חדירה קרקעית לישראל מעיראק, דרך סוריה וירדן.

על כן, בתנאים הפוליטיים והצבאיים המתקיימים בעיראק ומעידים על המשך המעורבות האיראנית ואף חתירה להגביר אותה, להרכבת הממשלה תהיה משמעות ברורה גם עבור ישראל: אם המחנה בהובלת א-סודאני וכוחות פוליטיים נוספים שיכולים לחבור אליו (כורדים וסונים), השואפים לשמור על הקשרים האסטרטגיים בין עיראק לבין ארצות הברית, יצליחו להוביל להרכבת ממשלה שאינה על טהרת המחנה הפרו-איראני בפרלמנט ויש בה נציגות לזרמים מתונים יותר ואף ידידותיים לארצות הברית. זו עשויה למתן את ההשפעה האיראנית בבגדאד ואף לצמצם את מרחב הפעולה של המיליציות הפרו-איראניות, כאיזון בין האינטרסים של השותפים לקואליציה.

לעומת זאת, דחיקתו הצידה של א-סודאני על ידי המחנה הניצי של "מסגרת התיאום" והרכבת קואליציה עם דומיננטיות שיעית פרו-איראנית יקלו על טהרן להתערב בנעשה בבגדאד ויחזקו את כוחן ומעמדן של המיליציות הפרו-איראניות. הדילמה כיצד להגיב לכל אחת מהתוצאות מונחת קודם כל לפתחה של ארצות הברית, שאף היא ממשיכה להיות מעורבת בעיראק ולהשפיע באמצעים מדיניים, כלכליים וצבאיים ומאותתת, עוד לפני הרכבת הממשלה הבאה בבגדאד, כי היא שואפת לשים קץ להתערבות איראן בעיראק ולתופעת המיליציות. זאת ועוד, השלכות הבחירות על הסדר הפוליטי שיתגבש בעיראק עשויות להשפיע גם על מאזן הכוחות האזורי, בין השחקנים הלא-מדינתיים הנתמכים על ידי איראן ובראשם חיזבאללה, לבין המוסדות המדינתיים והכוחות הפועלים לרסן את השפעתם של איראן ושלוחיה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט